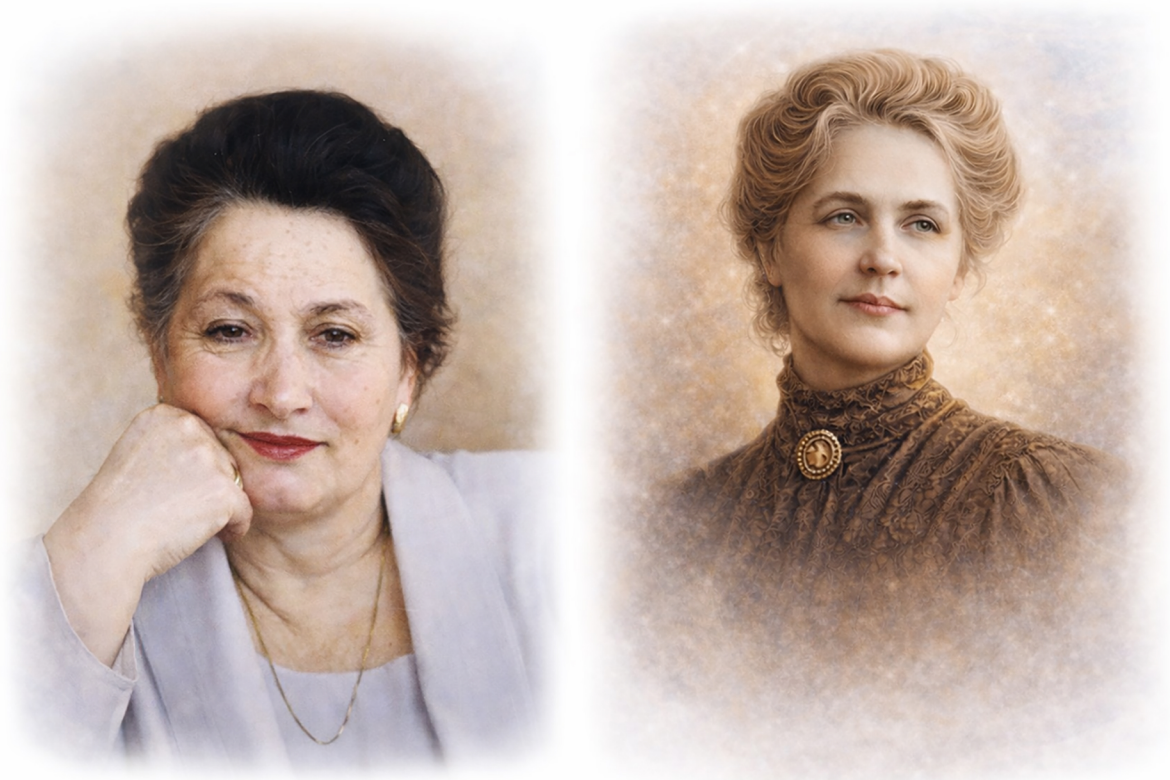

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Кафедра дошкільної освіти

МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
ЗА МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО

«ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У ВИМІРІ
ЦІННІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ»

11 березня 2026 року

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
Кафедра дошкільної освіти

МАТЕРІАЛИ
II ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ
ЗА МІЖНАРОДНОЇ УЧАСТІ
ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО

«ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У ВИМІРІ ЦІННІСНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ:
ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ»

11 березня 2026 року

Ніжин 2026

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол №10 від 29.03.2025 р.

Редакційна колегія:

Новгородська Юлія Григорівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Самойленко Олена Володимирівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

I-24 **Ідеї Софії Русової** у вимірі ціннісних трансформацій освіти: історія, сучасність, перспективи: Матеріали II Всеукраїнських педагогічних читань за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко. 11 березня 2026 року. м. Ніжин / за ред. Ю. Г. Новгородської, О. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2026. 369 с.
DOI ПУРСН-11-03-2026

До збірника увійшли тези доповідей, поданих на II Всеукраїнські педагогічні читання за міжнародної участі пам'яті професорки Євгенії Коваленко «Ідеї Софії Русової у вимірі ціннісних трансформацій освіти: історія, сучасність, перспективи» (11 березня 2026 року). У збірнику матеріалів педагогічних читань опубліковано наукові тези, аналітичні розвідки та дискусійні публікації, що репрезентують результати сучасних педагогічних досліджень і наукових пошуків у контексті осмислення та розвитку ідей видатної української педагогині Софії Русової. Матеріали збірника відображають різноманітність сучасних наукових підходів до осмислення педагогічної спадщини Софії Русової та окреслюють перспективи її подальшої інтерпретації й практичного застосування в умовах розвитку української та європейської освіти.

Збірник видано в авторській редакції мовою оригіналу. За точність викладеного матеріалу, достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Розраховано на здобувачів освіти, педагогічних працівників закладів загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної освіти, співробітників наукових установ.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Самойленко Олександр

НАУКОВИЙ ПОСТУП ПРОФЕСОРКИ ЄВГЕНІЇ КОВАЛЕНКО ТА ЇЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПОТУГИ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ ЇЇ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ12

Oleksa Iwona, Augustyn Okoński

REALIZACJA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ W PUBLICZNYCH SZKOŁACH PODSTAWOWYCH ORAZ IDENTYFIKACJA POTRZEB ZWIĄZANYCH Z JEJ WDRAŻANIEM. RAPORT Z BADAŃ19

Алатиренко Мирослава

СОФІЯ РУСОВА І ЇЇ ОДНОДУМЦІ В ІСТОРІЇ НОВІТНІХ РУХІВ ЄВРОПИ (ПРОЄКТ ПОШТОВОГО КОНВЕРТУ ЮВІЛЕЙНИХ ДАТ ПРИБІЧНИКІВ «НОВОГО ВИХОВАННЯ» ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ)28

СЕКЦІЯ 1. СОФІЯ РУСОВА В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ: МЕТОДОЛОГІЯ, ДЖЕРЕЛА, КОМПАРАТИВНИЙ ВИМІР

Бойко Ігор

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ДО ПІДТРИМКИ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я ШКОЛЯРІВ.....34

Бойправ Владислав

ТВОРЧІСТЬ ГАННИ БАРВІНОК (ОЛЕКСАНДРИ БІЛОЗЕРСЬКОЇ-КУЛІШ) У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ38

Возняк Інна

CHILD-CENTRISM 2.0: THE HUMANISTIC MANIFESTO OF SOFIA RUSOVA IN THE DIGITAL AGE.....43

Герасимчук Олександр

ІДЕЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ48

Єгоров Роман

ВНЕСОК СОФІЇ РУСОВОЇ У ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІР55

Кручко Ярослав

ІДЕЇ ДИТИНОЦЕНТРИЗМУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ КОНЦЕПЦІЇ СОФІЇ РУСОВОЇ В ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ57

<i>Кухаренко Олександр</i>	
ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	60
<i>Лукаш Анна</i>	
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ СОФІЇ РУСОВОЇ	64
<i>Пашико Тетяна</i>	
ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ	66
<i>Самодумська Олена</i>	
ЦІННІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ ДЛЯ СУЧАСНОЇ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ.....	68
<i>Ткачук Лариса</i>	
ДИТИНОЦЕНТРИЗМ С. РУСОВОЇ ЯК ФУНДАМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	71
<i>Щербина Анна</i>	
УКРАЇНСЬКА МОВА У ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДАХ СОФІЇ РУСОВОЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	76

СЕКЦІЯ 2. ЦІННІСНА ТА ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА: ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

<i>Андрушко Алла</i>	
ЦІННІСНА ТА ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА: ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У СУЧАСНОМУ ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	79
<i>Аніщук Антоніна</i>	
ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКИ У ПОГЛЯДАХ СОФІЇ РУСОВОЇ	82
<i>Березінська Олена</i>	
АНДРАГОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ «LIFELONG LEARNING».....	86
<i>Бойко Катерина</i>	
ГУМАНІСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	90
<i>Ікальчик Антоніна</i>	
ЦІННІСНА ТА ГУМАНІСТИЧНА ПЕДАГОГІКА СОФІЇ РУСОВОЇ.....	93

<i>Кириленко Аліна</i>	
ІГРОВІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ: ГУМАНІСТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ПЕДАГОГІКИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	95
<i>Коваль Олена</i>	
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	99
<i>Козак Марія</i>	
СІМЕЙНО-ЦЕНТРОВАНИ ПІДХОДИ У СИСТЕМІ РАННЬОГО ВТРУЧАННЯ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	105
<i>Костенко Владислава</i>	
КОНЦЕПЦІЯ ВИХОВАННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ ТА ПРИНЦИПИ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА НУШ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	108
<i>Кочерга Ольга</i>	
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ВЧИТЕЛЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ СОФІЇ РУСОВОЇ	112
<i>Кривчук Макарій</i>	
УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У СФЕРІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ	118
<i>Листопад Олексій, Мардарова Ірина, Гуданич Наталія</i>	
ГУМАНІСТИЧНО-АКСІОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	121
<i>Лосєва Наталія</i>	
САМОРОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ТА ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ.....	126
<i>Ляшенко Анжеліка</i>	
МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ГПД У КОНТЕКСТІ ЦІННІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ ТА ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ...130	
<i>Матвієнко Світлана</i>	
СОФІЯ РУСОВА ПРО ВАЖЛИВІСТЬ ЕКСКУРСІЙНОЇ СПРАВИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	135
<i>Михайлишин Галина</i>	
ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ	139
<i>Никонець Сергій</i>	
ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ШКОЛИ, РОДИНИ ТА ГРОМАДИ: РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ В ОСВІТНІЙ	

ПРАКТИЦІ ГІМНАЗІЇ.....	142
<i>Павлова Анна</i>	
РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	145
<i>Пушкіна Вікторія</i>	
ГІМНАЗІЯ ЯК ПРОСТІР ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ.....	147
<i>Раднянко Тетяна</i>	
ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ STEM-ПІДХОДУ У РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ.....	151
<i>Ромащенко Каміла, Самойленко Валерія</i>	
ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГУМАНІСТИЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	154
<i>Самойленко Олена</i>	
ГУМАНІСТИЧНІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ В ГІМНАЗІЯХ ЧЕРНІГІВЩИНИ: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У СВІТЛІ ПЕДАГОГІКИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	157
<i>Ткачук Мирослава</i>	
ІНТЕГРАЦІЯ ІДЕЙ НАЦІОНАЛЬНО-ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ В СУЧАСНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР.....	161
<i>Шевель Леся</i>	
ДИТИНОЦЕНТРИЗМ ПЕДАГОГІКИ СОФІЇ РУСОВОЇ ЯК ЦІННІСНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	165
<i>Шевчук Кристина, Бунякова Каріна</i>	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	168
<i>Юрченко Тетяна</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	172
<i>Ярош Ольга</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	175

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНЕ ДОШКІЛЛЯ: ВТІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ СОФІЇ РУСОВОЇ

Богомаз Аліна

СОФІЯ РУСОВА: ЧОМУ ЇЇ ПОРАДИ УКРАЇНСЬКИМ
ВИХОВАТЕЛЯМ АКТУАЛЬНІ ЧЕРЕЗ 100 РОКІВ?179

Григор'єва Вікторія

ЗАСАДОВІСТЬ ПОГЛЯДІВ СОФІЇ РУСОВОЇ НА ВИХОВАННЯ
ЗАСОБАМИ ПРИРОДИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-
ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ182

Гряділь Мар'яна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖИНИ В
КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ЦІЛЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....186

Качмарик Христина

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РУХЛИВИХ ІГОР У РОЗВИТКУ
САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ: ПОГЛЯДИ СОФІЇ РУСОВОЇ190

Коломійченко Наталія

МНЕМОТЕХНІКА ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНОЇ
СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....193

Кононко Олена

СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКА
В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ СОФІЇ РУСОВОЇ..... 197

Лоза Ніна

РОЛЬ ПЕДАГОГА В СТВОРЕННІ РОЗВИВАЛЬНО-ІГРОВОГО
СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ
РАНЬОГО ВІКУ202

Проценко Яна

СУЧАСНЕ ДОШКІЛЛЯ: ВТІЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПОГЛЯДІВ СОФІЇ РУСОВОЇ.....205

Рудічєва Наталія

ПОГЛЯДИ С. РУСОВОЇ НА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ208

Сайко Ангеліна

ОСОБЛИВОСТІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З УРАХУВАННЯМ ПЕДАГОГІЧНОЇ
СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....213

Чернєцова Наталія

СОФІЯ РУСОВА ПРО ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІГРОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ216

Шелепко Галина

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНИХ УМІНЬ У
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ
ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ЗАРУБІЖНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО КОНТЕНТУ З
ВІДОБРАЖЕННЯМ ЕСТЕТИЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ220

СЕКЦІЯ 4. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ: ТРАДИЦІЇ, ІННОВАЦІЇ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Андрієць Максим

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ХМАРНИХ І МОБІЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ.....225

Васечко Тетяна

ПІДГОТОВКА ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО ДО ФОРМУВАННЯ
СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....229

Гладченко Ірина

ФОРМУВАННЯ КОМП'ЮС-КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
ПЕДАГОГА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
ГУМАНІСТИЧНОЇ СПАДЩИНИ СОФІЇ РУСОВОЇ233

Гордієнко Тетяна

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ СОФІЇ РУСОВОЇ В ЗМІСТІ КУРСУ «ВСТУП ДО
СПЕЦІАЛЬНОСТІ» ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ НУШ238

Горошко Олександр

ФІНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ОСВІТУ ЯК ОРІЄНТИР У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ.....242

Гусейнова Лариса

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ У ВИКЛАДАННІ МИСТЕЦЬКИХ
ДИСЦИПЛІН ДЛЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА246

Дворник Юрій

МУЗИЧНА ТВОРЧІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ249

<i>Дмитрієва Людмила</i>	
ЛОГІКА ТА АКТИВНІСТЬ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ «САМОДІЯЛЬНОСТІ» НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В НУШ (за ідеями Софії Русової)	252
<i>Івашин Дмитрій</i>	
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКОЮ МОЛОДДЮ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	256
<i>Ісапчук Юлія</i>	
ПЕРЕПРОЧИТАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ. У ХХІ СТ. (ДОСВІД АКТУАЛІЗАЦІЇ В ЗВО)	260
<i>Коваль Олена</i>	
ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ...	263
<i>Кот Надія</i>	
ДИСЦИПЛІНА «МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У МАГІСТЕРСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ: СУЧАСНИЙ ВИМІР І МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	267
<i>Кулінка Юлія</i>	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	271
<i>Навроцька Інна</i>	
ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ	275
<i>Несторяк Анастасія</i>	
ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ ЯК ОСНОВА ПРОЄКТУВАННЯ СУЧАСНОГО УРОКУ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	279
<i>Пархоменко Олександр</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО КОЛЕКТИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (на прикладі ансамблю танцю «Забава» <i>Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та</i> <i>ансамблю танцю «Ніжин» Ніжинського фахового коледжу</i> <i>культури і мистецтв імені Марії Заньковецької)</i>	281
<i>Пекаєва Валерія</i>	
ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ МОЛОДИХ УЧИТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ ...	288
<i>Плаунов Мирослав</i>	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЄКТНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ.....	293

Пугач Юлія

МЕДАГРАМОТНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТА ...298

Ростовська Юлія

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ ХОРЕОГРАФІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ302

Спіліоті Олена

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ІНТОНАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ В
УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ.....307

Стрілець Віктор

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В STEM-ОРІЄНТОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....311

Фу Хун

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-СТАДІ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ПРИЙНЯТТЯ
УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....316

Шадура Ірина

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА
УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....321

СЕКЦІЯ 5. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА, СОЦІАЛЬНА РОБОТА І ОСВІТА: БЕЗПЕКА, ПІДТРИМКА, ІДЕНТИЧНІСТЬ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Бублик Дмитро

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ
У ГРОМАДІ324

Б'янка Ганна, Чекменьова Наталя

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ
ДО РОБОТИ З МОЛОДДЮ В ГРОМАДІ.....329

Зачепило Богдан

PR-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ
ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....332

Клименко Леся

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ337

САМОРОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ТА ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ

Лосєва Наталія, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Освіта України прагне досягти високої якості й забезпечити цю мету можуть лише високопрофесійні педагоги. Учитель є і залишається основним суб'єктом, який вирішує складні завдання покращення і розвитку сучасної освіти. Сьогодні потребує вчителів, які розуміють цінності демократичного суспільства, відкриті для змін, мають постійне бажання вчитися, саморозвиватися та самовдосконалюватися, що слугує також важливим чинником й показником становлення індивідуальності педагога. «Гармонійну людину можна виховати лише тоді, якщо виховання буде індивідуальним» – проголошувала Софія Русова та підкреслювала, що однією з цілей «індивідуального виховання дитини є необхідність дати широкий, вільний розвиток усім її духовим силам і здібностям» [1]. Цілком зрозуміло, що індивідуальність дитини підтримати та розвинути здатний лише педагог з досвідом реалізації власного потенціалу. Індивідуальність вчителя складається з його особистісних якостей, світогляду, професійних здібностей, творчих прагнень, досвіду, що в сукупності дозволяє йому набути рівень педагога-майстра. Одними з важливих показників його професійної компетентності є розуміння недосконалості власних знань, постійне невдоволення і бажання покращити навчальний процес, прагнення до самопізнання, самоосвіти, самовдосконалення та професійної самореалізації [2; 3].

Саморозвиток педагога не має меж, передбачає постійне виховання себе, прагнення піднятися на вищий рівень, усвідомлене керування індивідуальним удосконаленням. Підкреслимо, що максимальна індивідуальність, неповторність викладача робить його більш автономним і досконалішим суб'єктом педагогічної діяльності. Проте індивідуальність вчителя не є замиканням у собі і соціальна конструкція його індивідуалізму слугує важливим чинником саморозвитку педагога.

Науковці зазначають, що вчителі звикли працювати в певній ізоляції, відокремлюючи себе від своїх колег, викладаючи свій конкретний предмет у своєму відокремленому кабінеті і зосереджуючи увагу на власній роботі з учнями. Ця певна професійна ізоляція створює два парадокси. По-перше, завантажені роботою з учнями, вчителі мають мало можливостей обговорювати свою роботу з колегами. Другий парадокс полягає в тому, що вчителі розглядають свої класи як бар'єр для взаємодії і також як певний засіб захисту від зовнішнього втручання [4].

Наявні й адміністративні фактори: обмеження в часі (завантаженість не залишає багато часу на зустрічі) та адміністративна політика (зосередження на виконанні вчителем аудиторних годин). Також вчителі вказують на певне конкурентне середовище, конкуренцію один проти одного, що породжує опір і страх змін. Слід врахувати й ситуаційні фактори, такі як стрес, що проявляється у втомі та виснаженні вчителів через величезне перенавантаження не лише безпосередньою роботою, а й діяльністю, яку вони мають виконувати додатково. Ще однією причиною стають конфлікти між педагогами, які створюють напружену робочу атмосферу, неможливість досягти згоди між колегами. Тому кожен викладач працює більше індивідуально (над своїм предметом та зі своїми учнями) й часто не зацікавлений у спільній роботі.

Слід зауважити, що звичку працювати самостійно, відокремлено від своїх колег можна помітити ще під час підготовки майбутніх вчителів в університетах, яка зазвичай зосереджена на розвитку компетенцій та навичок конкретних студентів, і таким чином вкорінюється в їх подальшу практику. Професійна ідентичність вчителів часто будується на вміннях індивідуально виконувати різні навчальні завдання. Проте вельми актуальною потребою розвитку індивідуальності педагогів ми вбачаємо в навчальних просторах, що сприяють співпраці, коли вчителі набувають звичку працювати спільно, не відокремлюватися від своїх колег. Це стратегія переходу від індивідуалістичної культури до більш сучасного колективного та інтерактивного підходу, якого потребує сьогодення. Ще Д. Дьюї стверджував, що особистісне зростання та

індивідуальний розвиток є продуктами соціальної взаємодії, де спільний досвід та співпраця є фундаментальними чинниками. Спираючись на власний досвід, цілком погоджуємося, що поєднання у співпраці різноманітних індивідуальних стилів вчителів сприяє їхньому кращому розумінню методів навчання. Окрім того, це допомагає розвитку індивідуальних світоглядів педагогів через аналіз, оцінку та, перш за все, спільний обмін ідеями та думками. Вважаємо, що такий підхід висвітлює наявні можливості і сприяє у пошуку інноваційної та ефективною відповіді на всі зміни і виклики, які постають у процесі викладання.

Науковці, які досліджували цю проблематику, також дотримуються думки, що завдяки спільним дослідженням, конструктивістському зворотному зв'язку з колегами, колективній відповідальності, а також бажанню навчатися один в одного, встановлюються важливі принципи для певного позбавлення від культури індивідуалізму та ізоляції. Спільна взаємодія робить педагогів більш професійними та більш людяними, оскільки вона сприяє розумінню різноманітних потреб, контекстів та реалій кожної людини, що приводить до набуття нового досвіду навчання та структур роботи, які сприятимуть одночасно й індивідуальній роботі кожного [4]. Незважаючи на той факт, що кожна людина відповідає за свою роботу та власний саморозвиток, необхідно, щоб попри цю ізоляцію кожен вчитель був відкритим до нових способів викладання, співпраці та взаємодії. Розвиток індивідуальності педагога допомагає йому стати гнучкішим та більш творчим, що й дозволяє вибудовувати ефективніші партнерські відносини.

Одним з заходів, що реалізує ефективну співпрацю може слугувати «Міждисциплінарний проект», який заохочує вчителів різних предметів інтегрувати свої дисципліни в навчальну програму, усвідомлюючи важливість та ключовий характер кожної з них [5]. Наступною пропозицією може стати створення якогось дискусійного клубу на кшталт «Мережа співпраці», яка надає простір для обміну ідеями, переосмислення напрямків покращення роботи та підкреслення їх важливості для вчителя. Окрім того, доцільним вважаємо проект спрямований на

покращення психічного здоров'я вчителів, враховуючи їх надмірне робоче навантаження та наявність різних стадій вигорання педагога.

На нашу думку, участь вчителів у подібних проектах та заходах зміцнює педагогічну практику, сприяє знаходженню балансу між індивідуальним саморозвитком та спільним розвитком у напрямку покращення практики викладання. І добре, що подібні заходи вже запроваджуються в практику, але їх має бути більше задля ширших можливостей вибору для вчителя. Потрібно, щоб Міністерство освіти частіше пропонувало співпрацю, надаючи простори для діалогу, рефлексивних круглих столів та спільного оцінювання та подібні заходи слід включати до графіків роботи вчителів. У випадку належним чином організованої співпраці, робота вчителя стає легшою, є підтримка і поради колег, зникає відчуття самотності, розвиток індивідуальних якостей сприяє розвитку колективу, тобто є баланс індивідуальної та спільної роботи, що однозначно підвищить якість освіти.

Отже, організація сучасної освіти вимагає трансформацій, які надають пріоритети як саморозвитку вчителя, так і сприяють створенню середовища спільного навчання. Такі трансформації можуть стати тією базою можливостей де посилюється індивідуальна ідентичність вчителя, народжуються освітні новації, підвищується якість викладання.

Список використаних джерел

1. Liubov Kutorzhevskа. Social and pedagogical views of Sofia Rusova: the importance of teaching for today and the future // Image of the modern pedagogue, 2023 №1 (4), P.106-112. URL: [10.33272/2522-9729-2023-4\(211\)-106-112](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-4(211)-106-112) (date of reference: 12.02.2026).

2. Лосева Н.М. Самовдосконалення викладача : навч.-метод. посіб. / Донецьк, ДонНУ. 2004, 300 с.

3. Лосева Н.М. Самореалізація особистості викладача вищого навчального закладу як загальнопедагогічна проблема : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Н. М. Лосева. Донецьк, 2007. 475 с.

4. Benítez-Notario, G., Galván-Bracho, C.-C., Jara-Ocampos, A.-M., & Curtido-Estigarribia, S. (2025). La percepció del professorat sobre l'individualisme en l'àmbit de l'ensenyament i de la formació continuada al Paraguai. *REIRE Revista d'Innovació I Recerca En Educació*, 18(1), 1-11. DOI: <https://doi.org/10.1344/reire.47333> (date of reference: 12.02.2026).

5. Losyeva N., Puzyrov V. Міждисциплінарний контекст математичної освіти // The 9th International scientific and practical conference: Modern problems of science, education and society, Sci-conf.com.ua, Kyiv, Ukraine.2023, P.529-535.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ГПД У КОНТЕКСТІ ЦІННІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ ТА ІДЕЙ СОФІЇ РУСОВОЇ

Ляшенко Анжеліка, вчителька Ніжинської гімназії №3 Ніжинської міської ради Чернігвської обласної

Сучасна українська освіта переживає період глибоких ціннісних трансформацій, пов'язаних із демократизацією суспільства, європейською інтеграцією, утвердженням прав людини та національною ідентичністю. У цих умовах особливого значення набуває моральне виховання дітей молодшого шкільного віку, адже саме в цей період формуються основні уявлення про добро і зло, справедливість, відповідальність, повагу до інших.

Вагомий внесок у розробку ідей морального виховання дітей зробила видатна українська педагогиня Софія Русова. У своїх працях вона наголошувала, що виховання має ґрунтуватися на гуманізмі, любові до дитини, розвитку її духовності та національної свідомості. На думку С. Русової, саме в молодшому віці закладаються основи морального характеру особистості, формуються такі якості, як доброта, чесність, відповідальність, повага до інших людей.

Сьогодні в Україні зростає роль морального виховання підростаючого покоління. У Законі України «Про освіту» [2] метою освіти визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору,